

גם ל"צמח" יש זכויות

מקדמת מאוד את זכות האדם על גופו ומקנה מעמד משפטי מחייב ל"צוואה בחיים" המבט את את רצונו של אדם לגבי הדרך שינהגו בו לעת מותו. הצעת החוק אף מתירה שלא להאיל כל בכפייה חולה "כשיר", שהביע את התנגדותו לכך, והכל בתנאי שהוא "נוטה למות", וימיו ספורים. חוק זה אינו עוסק בחולה "שאינו נוטה למות"; ולפיכך, לא היה ניתן, לדוגמה, ליישב לאורו את פרשת שאיבו האכלה כפויה של חולה הנמצא במצב וגטטיבי קבוע (Persistent Vegetative State - PVS) אינה משפרת את הפרוגנוזה של חולה כזה, והיא מאריכה את חייו מעבר לגבול הטבעי של מחלתו; לעתים, בניגוד מפורש לרצונו או לרצון בני משפחתו.

חברי הלשכה לאתיקה, אשר הקדישו לסוגיה זו מספר ישיבות, התיירו הפסקת הזנה בחולה הנמצא במצב וגטטיבי קבוע מתוך השקפת עולם הרואה בכך "מיתת חסד" פסיבית, שאינה מתערבת במהלך הרגיל של המחלה וממלאת אחר רצונו של החולה ובני משפחתו.

חשוב להבהיר, כי נייר עמדה זה בא להשריף על התהליך החברתי ועל עמדת המחוקק בסוגיה רגישה זו. בפסק דין בעניין הגברת גמליאל לובצקי, שהיתה במצב של "צמח", התייר השופט משה טלגם ז"ל, בתפקידו כסגן נשיא בית המשפט המחוזי דאז (ה'פ

10403/99 מיום 15.4.1999), שלא להאריך את חייה באופן מלאכותי ולהפסיק את ההזנה המלאכותית, שבה ראה "טיפול עקר". דעתו אז היתה, כי "לא הפסקת הטיפול תגרום למותה של החולה, אלא מצבה החולני הסופני". המדינה ערערה על פסיקה זו, ובית המשפט העליון הפך בהחלטתו (ע"א 3031/1999 מיום 30.5.1999) את החלטת בית המשפט המחוזי. שופטי בית המשפט העליון סברו, כי לא הוכח במידה מספקת שהחוסיה הסכימה מראש שיפסקו להזינה, אם תיקלע לנסיבות שבהן היא נמצאת. כמו כן סברו השופטים, שלא הוכח די מבחינה רפואית, כי מצבה של החוסיה הוא "בלתי הפיך", וכי אינה יכולה לחוש כאב וסבל עקב ההרעבה. מסיבות אלו ראו השופטים לנכון לדחות את בקשת בנה של הגברת לובצקי להורות לרופאים המטפלים באמו להפסיק את ההזנה המלאכותית הניתנת לה.

בשנים שחלפו מאז אותה פסיקה חל, להערכתנו, שינוי איטי אך ברור בעמדת הציבור, המחוקק ובית המשפט בסוגיות הסובכות של ההחלטות הרפואיות ב"קץ החיים". דעת החולה ומשפחתו נשמעת היום יותר מבעבר, והנכונות לבוא לקראתם ברגעים קשים אלו גדולה מבעבר. אני מקווה, כי נייר עמדה זה יחזק מגמה זו עוד ויאפשר לנו, הרופאים, לקבל הכרעה קשה זו, של הפסקת ההזנה, בחסות החוק.

ותה המתקשר של טרי שאיבו בארצות-הברית לפני חודשים ספורים הביא לסיומה פרשה אנושית סבוכה וממושכת. טרי סבלה מדום לב ונזק מוחי איסכמי קשה, שבעקבותיו נותרה במצב של "צמח" במשך כ-15 שנה. חייה היו תלויים בצינור ההזנה, אשר סביבו התנהל מאבק משפטי נוקב בין בעלה שרצה בנייתוקו לבין הוריה, שהתנגדו לכך. המאבק פילג את אזרחי ארצות-הברית לשני מחנות קנאים לעמדותיהם: מצד אחד, רפובליקנים שמרנים ודתיים המתנגדים לניתוק; ומאידך גיסא, דמוקרטים חילוניים וליברליים, הקוראים למלא את בקשת הבעל. המחלוקת הגיעה עד לקונגרס ולבית הלב, אך נסיונות ההתערבות משם לא צלחו ואף זכו לביקורת ציבורית נוקבת. בית המשפט התייר לבסוף לנתק את טרי מצינור ההזנה, והיא נפטרה כשבועיים מאוחר יותר, מבלי שחזרה להכרתה. מעולם לא היתה בארצות-הברית התנגשות כה עזה בין פוליטיקה, דת ורפואה, אשר זכתה לכיסוי תקשורתי כה נרחב. הדי המחלוקת ימשיכו להדהד עוד זמן רב וישנו, קרוב לוודאי, את החקיקה הקיימת שם בעניין "קדושת החיים".

הצעת החוק "החולה הנוטה למות" המונחת עתה על שולחנה של הכנסת בישראל

★ פרופ' רכס הוא יו"ר הלשכה לאתיקה של הר"י

הלשכה לאתיקה

האכלה מלאכותית של חולה הנמצא במצב וגטטיבי קבוע

נייר עמדה

- הפסקת הזנה בחולה שאובחן כ-PVS מותרת בתנאי שרופא מומחה בניירולוגיה, בנוסף לרופא המטפל, אישר את האבחנה הרפואית, ולאחר שהתקבלה גם הסכמתה של ועדת האתיקה המוסדית.
- יש לפעול ברמה הלאומית להקמת ועדות אתיות בקהילה, על מנת לענות על צורכי אותם חולים המטופלים במסגרת ביתית.
- כללים אלו מתירים לרופא לקבל את בקשת החולה או נציגו המוסמך, אך אין הם מחייבים אותו לפעול בניגוד למצפונו.
- היה והרופא המטפל אינו יכול לקבל את בקשת החולה או נציגו המוסמך להפסקת ההזנה, יעביר את החולה לטיפולו של רופא אחר.

- "מצב וגטטיבי קבוע" [PVS] מאופיין בשימור פעולת גזע המוח, בעוד קליפת המוח אינה פעילה עוד.
- בהעדר פעילות בקליפת המוח אין, למיטב הידע הרפואי, "הכרה", וממילא אין יכולת לחוות כאב או סבל.
- חולה במצב וגטטיבי יכול להתקיים תקופות ממושכות, כל עוד יקבל הזנה מלאכותית, לרבות נוזלים ומזון.
- למתן מזון ומים יש ערך רגשי, סמלי ודתי, המייחד אותו משאר הטיפולים הרפואיים. יחד עם זאת, זהו טיפול רפואי העומד למבחן יעילות ותועלת כמו כל טיפול רפואי אחר.
- טיפול רפואי שאינו מביא כל תועלת לחולה ב-PVS מותר להפסיקו, אם זה רצונו של החולה, כפי שהוא נתן לכך ביטוי וודם, או על פי בקשת נציגו המוסמך על פי חוק.